

**ՍՊԱՅԱԿԱՆ ՎԵՐՆԱԽԱՎԸ ՍԻՐԻԱՅԻ ԲԱՆԱԿԻ
ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ (1946-1958 ԹԹ.)**

Սիրիայի բանակի կազմավորման գործընթացն սկսվել է երկու համաշխարհային պատերազմների միջև ընկած ժամանակահատվածում, որի մեջ կարևոր դեր է ունեցել Արևելյան (Հայկական) լեգեոնը: 1916 թ. ստեղծվեց Արևելյան լեգեոնը, որը 1919 թ. բաղկացած էր 5 գումարտակներից՝ Հայկական լեգեոնը 4 գումարտակներով և Սիրիականը՝ 1 գումարտակով: Արևելյան լեգեոնի կազմավորների թիվը հասնում էր շուրջ 5 հազարի՝ հայկական գումարտակներում կար 4000 զինվոր, իսկ սիրիականում՝ 1000: 1920 թ. Հայկական լեգեոնը լուծարվեց, իսկ ավելի ուշ Սիրիականը վերածվեց Լևանտի Հատուկ Ձորամասերի (Troupes Spéciales du Levant):

Ֆրանսիական մանդատային իշխանությունների ստեղծած հատուկ զորամասերը համալրվում էին հիմնականում ծայրամասային հետամնաց շրջանների, ինչպես նաև ազգային, կրոնական փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներից, օրինակ՝ ալավիներ, դրուզներ, իսմայիլականներ, քրդեր, չերքեզներ, հայեր և այլն¹:

Հատուկ զորամասերը Սիրիային փոխանցելու համար բանակցությունները սկսվել էին դեռևս 1943 թ. դեկտեմբերին և ընդմիջումով շարունակվել հաջորդ երկու տարիներին²: 1944 թ. սկսած Սիրիայում լայն շարժում է սկսվում այդ զորամասերի փոխանցման և ազգային բանակի ստեղծման համար: Կառավարությանն առաջարկվում էր անհապաղ ձեռնամուխ լինել ազգային բանակի ստեղծմանը: Այդ նպատակով մի խումբ երիտասարդներ ուղարկվեցին արաբական երկրներ՝ ռազմական ուսուցում ստանալու համար: Բանակի ստեղծման և ռազմական կադրերի պատրաստման հետ միասին առաջադրվում էր նաև ռազմական հատուկ հարկ մտցնելու պայմանը: 1945 թ. հունվարին Սիրիայի կառավարությունը որոշեց բյուջեում անհրաժեշտ ֆինանսական հատկացումներ կատարել՝ նոր բանակ ստեղծելու համար³:

Սիրիայի ազգային ուժերի, ինչպես նաև համաշխարհային հանրության ճնշման ներքո Ֆրանսիան 1945 թ. հուլիսի 8-ին պաշտոնապես հայտնեց, որ համաձայն է 45 օրվա ընթացքում Սիրիային ու Լիբանանին հանձնել հատուկ զորամասերը: Այդ նպատակով ստեղծվեց տեխնիկական հանձնաժողով և հուլիսի 20-ին ավարտելով նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները՝ սկսվեց զորքերի փոխանցումը⁴: Այն ամբողջությամբ ավարտվեց 1945 թ. օգոստոսի 1-ին և վերջապես

Միրիայի երկար պայքարն ազգային բանակ ստեղծելու համար պսակվեց հաղթանակով⁵: Այդ ժամանակվանից սկսած օգոստոսի 1-ը Միրիայում նշվում է որպես բանակի օր⁶:

Միրիայի բանակի կազմավորման և սպայական վերնախավի պատմությունը անկախացումից մինչև Եզիպտոսի հետ միավորման շրջանը բավականին փոփոխուտ է: 1946 թ. ապրիլի 17-ին, երբ օտարերկրյա վերջին զինվորը հեռացավ Միրիայի տարածքից, երիտասարդ հանրապետությունն ուներ հինգ հազարանոց բանակ⁷:

Ձինված ուժերի ամենաակտիվ օղակը՝ սպայական վերնախավը, պետական ապարատի անբաժանելի մասն էր և միաժամանակ հանդես էր գալիս իբրև հատուկ քաղաքական կառույց, որը կուսակցություններից և հասարակական կազմակերպություններից բավականին տարբեր էր: Թեպետ քաղաքական իշխանությունների կշիռն ու հասարակական գործընթացների նկատմամբ վերահսկողության մակարդակը որոշակիորեն բարձր էր, այնուամենայնիվ, բանակն ավելացրեց իր էական դերակատարությունը Միրիայի պետական-քաղաքական կյանքում: Դրա մասին են վկայում 1949-1954 թթ. ընթացքում Միրիայում տեղի ունեցած ռազմական հեղաշրջումները՝ Հուսնի Ջաիմի, Սամի Հիմաուիի և Ադիբ Շիշակլիի գլխավորությամբ⁸:

1948 թ. արաբ-խորալեական պատերազմը ճանապարհ հարթեց ռազմական հեղաշրջումների համար: Այս կապակցությամբ Բասա կուսակցության ղեկավարներից մեկը ասել է ֆրանսիացի լրագրող Էրիկ Ռուլին, թե Պաղեստինի ողբերգությունը մի կայծ էր, որ թույլ տվեց գործի դնել հեղափոխության շարժիչը⁹:

Գ. Ի. Միրսկին Միրիայում կատարված զինվորական հեղաշրջումները բնութագրում է որպես «լատինամերիկյան տիպի»¹⁰: Այդ հեղաշրջումները իրականացնում էին տարբեր խմբավորումների ներկայացուցիչներ, որոնք հենվում էին զինվորականների վրա:

Միրիայի բանակի սպայական կազմը Մայքլ Վան Դուզենը բաժանում է 4 դասի: Այն սպաները, ովքեր ծառայության են մտել մինչև 1926 թ., պատկանում են առաջին դասին, 1926-1935 թթ. ներկայացնում են երկրորդ դասը, 1935-1946 թթ. երրորդը և չորրորդ սերունդը՝ 1946 թ-ից հետո¹¹: Ձինվորական վարժարանը 1921-1932 թթ. գտնվում էր Դամասկոսում, իսկ 1932 թ. այն տեղափոխվեց Հոմս¹²:

Միրիական բանակի սպայական վերնախավը հավաքագրված էր քաղաքային բուրժուազիայի ապահովված ընտանիքներից: Առաջին հերթին դա վերաբերում էր բարձրագույն սպայական կազմին, որը ներկայացված էր «հիսուն ընտանիքներով»¹³: Եթե գեներալներն ու գնդապետները ֆրանսիական դպրոցի ռազմական կադրեր էին, ապա միջին և ցածր սպայական կազմը, որոնք զինվորական կրթություն էին ստա-

ցել Հոմսի ռազմական ակադեմիայում, կապված չէին ո՛չ նախկին գաղութարարների, ո՛չ բուրժուականացման ժամանակների վերնախավի հետ:

Սիրիայի բանակի սպայական կազմի ականավոր ընտանիքներից էր Դամասկոսի Մարդամ ընտանիքը, որը երկրին տվել է վարչապետ, ինչպես նաև մի քանի բարձրաստիճան սպաներ: Աբդ Ալ-Ռահման Մարդամը Հուսնի Ջախմի ղեկավարման շրջանում ուներ գնդապետի աստիճան, իսկ ավելի ուշ՝ գեներալ-լեյտենանտի¹⁴: Թաուֆիկ Նիզամ Ադ-Դինը, ով 1956 թ. հուլիսից մինչև 1957 թ. օգոստոսը շտաբի պետ էր, Դամիշլիի ամենահայտնի ընտանիքներից մեկի որդին էր¹⁵: Հոմսի Աթասի ընտանիքից Սիրիան ունեցել է նախագահ և ավելի քան տաս սպա, այդ թվում՝ Ֆեյսալ Աթասին, որը 1954 թ. Ադիբ Շիշակլիի դեմ մղված պայքարի ղեկավարներից էր և Ջաուդաթ Աթասին, ով ոստիկանության ավագ սպա էր և հետագայում Մոսկվայում դեսպան նշանակվեց¹⁶:

1957 թ. սպայական վերնախավի 3-րդ և 4-րդ սերունդը կարողանում էր կառավարել բանակը: Գլխավոր շտաբի պետն Աֆիֆ Բիզրին էր, նրա տեղակալն Ամին Նաֆուրին, իսկ հետախուզության ղեկավարն Աբդ Ալ-Համիդ Սարաջն էր: Վերջինս Համայից էր և ավարտել էր Հոմսի ռազմական ակադեմիան: Գնդապետ Աբդ Ալ-Համիդ Սարաջի ձեռքում էր գտնվում ոչ միայն ռազմական հետախուզությունը, այլ նաև հակահետախուզությունը և ազգային անվտանգությունը, որը թույլ տվեց նրան դառնալ Սիրիայի այդ ժամանակվա ամենազդեցիկ մարդկանցից մեկը¹⁷:

Բազմաթիվ սպաներ, այդ թվում նաև ալավի, ովքեր հետագայում ազդեցիկ պաշտոններ են զբաղեցրել, աղքատ ընտանիքներից էին, օրինակ՝ գեներալ-լեյտենանտ Մուհամմադ Ումրանը և Սալահ Ջադիդը:

Այսպիսով, Սիրիայի բանակի կազմավորումը սիրիացիների հաղթանակն էր, որը պաշտպանում էր հարազատ հողն ու իր շահերը: Սիրիական բանակը մի «կաթսա» էր, որտեղ ձուլվում էին հասարակության տարբեր շերտեր, այդ թվում ազգային և կրոնական փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներ: Ինչպես արաբական մյուս երկրներում, այնպես էլ Սիրիայում բանակը ոչ միայն պետական, այլ նաև քաղաքական ինստիտուտի դեր ուներ:

**THE OFFICER ELITE DURING THE FORMATION
OF SYRIAN ARMY (1946-1958)**

The Eastern (Armenian) Legion played a special role on the formation of Syrian army. This Legion was formed in 1916. Later, the Legion was divided into the Armenian Legion and Syrian Legion.

The French established the Special Forces of the Levant to help maintain law and order in the territories of the Levant under their control. The French did not encourage members of the Sunni-Muslim majority to join the armed forces, but set out instead to attract minority groups - Alawis, Druze, Ismailis, Kurds, Circassians, Armenians.

On August 1, 1945, these forces were turned over to the governments of Syria and Lebanon and became their national armies. Ever since, Syrian Arab Republic commemorates Army Day on this date.

In the Syrian officer corps are to be found sons of some of the most distinguished families. For example, the Mardam family of Damascus gave their country a prime minister as well as several officers. Abd al-Rahman Mardam was promoted to the rank of colonel in Zaim's time. From the important Atasi family of Homs came president of the republic and more than ten officers.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՅԻՆՆԵՐ

1. Be'eri E., Army Officers in Arab Politics and Society, Jerusalem, 1969, p. 334.
2. Пир-Будагова Э., Сирия в борьбе за упрочнение национальной независимости 1945-1966гг., М., 1978, с. 18.
3. Հովհաննիսյան Ն., Սարգսյան Հ., Սիրիան անկախության համար մղված պայքարում. Ե., 1975, էջ 264-268:
4. Հովհաննիսյան Ն., Սարգսյան Հ., նշվ. աշխ., էջ 287:
5. مصطفى طلاس، تاريخ الجيش العربي السوري، المجلد الاول، ١٩٠١-١٩٤٨، ص ١٩٧
6. Zisser E., The Syrian Army: Between the Domestic and the External Fronts, Middle East Review of International Affairs, Vol. 5, 1, March, 2001, p. 3.
7. Мирский Г., Третий мир: общество, власть, армия, М., 1976, с. 78.
8. وليد المعلم، سوريا ١٩١٨-١٩٥٨، دمشق، ١٩٨٥، ص ١٠٤-١٥٣
9. Мирский Г., Армия и политика в странах Азии и Африки, М., 1970, с. 97.
10. Мирский Г., նշվ. աշխ., էջ 100:
11. Van Dusen M., Intra-and Inter-Generational Conflict in the Syrian Army, Johns Hopkins University, 1971, p. 43-50.

12. Van Dusen M., *Աշխ.*, էջ 104:
13. Кучин В., Сирийская Аравская Республика и ее вооруженные силы, Военное Издательство Министерство Обороны СССР, М., 1976, с. 81.
14. Soffer G., The Role of the Officer Class in Syrian Politics and Society, Ph.D. diss., 1968, p. 28.
15. Be'eri E., *Աշխ.*, էջ 339:
16. Soffer G., *Աշխ.*, էջ 29:
17. Seale P., The Struggle for Syria, A Study of Post-War Arab Politics (1945-1958), London, 1965, p. 245-246.